

Давидкова К.М.

Аспірант кафедри бізнес-економіки та підприємництва,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
проспект Перемоги, 54/1, Київ, Україна
e-mail: *katrindavyd.15@fgmail.com*
ORCID: 0000-0002-8993-7486

Оберемчук В.Ф.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бізнес-економіки та підприємництва,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
проспект Перемоги, 54/1, Київ, Україна
e-mail: *oberemchuk@yahoo.com*
ORCID: 0000-0001-9385-0714

**АНАЛІЗ ЕКОСИСТЕМ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
У МІЖНАРОДНОМУ КОНТЕКСТІ**

Davydkova Kateryna

PhD student of the Department of
Business Economics and Entrepreneurship
Kyiv National Economic University
after named Vadym Hetman
Peremohy avenue, 54/1, Kyiv, Ukraine
e-mail: *katrindavyd.15@fgmail.com*
ORCID: 0000-0002-8993-7486

Oberemchuk Valentyna

Candidate of Economic Sciences (Ph.D), Docent,
Associate Professor of the Department of
Business Economics and Entrepreneurship
Kyiv National Economic University
after named Vadym Hetman
Peremohy avenue, 54/1, Kyiv, Ukraine
e-mail: *oberemchuk@yahoo.com*
ORCID: 0000-0001-9385-0714

**ANALYSIS OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP ECOSYSTEMS
IN THE INTERNATIONAL CONTEXT**

Анотація. У статті досліджено екосистему соціального підприємництва, її гравців та визначено її типи. Проведено аналіз досліджено тематики екосистема та екосисте-

ми соціального підприємництва у різних наукових і літературних джерелах. Встановлено, що екосистема соціального підприємництва у рідких випадках була предметом екосистемних досліджень. На основі аналізу екосистем у міжнародному контексті, виявлено основні проблеми екосистеми соціального підприємництва в Україні. Екосистема соціального підприємництва є комплексним інструментом для підтримки соціальних підприємств і соціальних ініціатив, які мають за мету розв'язання соціальних проблем та покращення якості життя людей. Формула екосистеми — це трикутник, у якому поєднуються місцева влада, громада та бізнес у цілісну мережу для підтримки та сприяння зростанню соціальних підприємств. Екосистемна логіка дозволяє підтримувати необхідний рівень інновацій і не втрачати позиції на ринку конкуренції. Залежно від ключових гравців та елементів екосистему соціального підприємництва можна типізувати через певні компоненти. Представлено 7 різних типів екосистеми соціального підприємництва та їх коротку характеристику. У дослідженні проведено аналіз екосистем у чотирьох країнах, включаючи Україну. З'ясовано, що у досліджуваних країнах представлена значна кількість типів екосистем соціального підприємництва. Найбільше екосистем соціального підприємництва наявні у Нідерландах — шість типів, з яких бізнес-екосистема найбільш потужна та ефективна. У Канаді найрозвиненіші екосистеми та пріоритетною є фінансова екосистема. У Малайзії представлено п'ять екосистем соціального підприємництва, так як і у Канаді, але пріоритет займає державна екосистема. Отже, з досвіду цих країн для розвитку потужної та дієвої екосистеми соціального підприємництва в Україні маємо взяти досвід підтримки уряду із Малайзії, досвід фінансових ініціатив із Канади та досвід створення кооперацій між бізнесом, приватним сектором та соціальними підприємцями із Нідерландів. Лідерами у розвитку екосистеми соціального підприємництва в Україні є Тернопіль та Вінниця, два обласних центри. Перешкодами для соціального підприємництва в Україні є нестача фінансування, низький рівень соціальної свідомості, нерозуміння з боку суспільства, недосконале правове регулювання та недостатня підтримка урядом. Встановлено, що для ефективної роботи екосистеми соціального підприємництва у різних країнах світу має бути сприяння держави, бізнесу та громадськості, а також покращення умов для їх діяльності.

Ключові слова: екосистема соціального підприємництва, соціальне підприємництво, соціальні підприємства, типи екосистем соціального підприємництва.

Abstract. The article examines the ecosystem of social entrepreneurship, its players and identifies its types. The topics of ecosystem and ecosystems of social entrepreneurship are studied in various scientific and literary sources. It has been established, the ecosystem of social entrepreneurship has rarely been the subject of ecosystem studies. Based on the analysis of ecosystems in the international context, the main problems of the social entrepreneurship ecosystem in Ukraine have been identified. The social entrepreneurship ecosystem is a comprehensive tool for supporting social enterprises and social initiatives that aim to solve social problems and improve the quality of people's lives. The ecosystem formula is a triangle that combines local government, community, and business into a coherent network to support and promote the growth of social enterprises. Ecosystem logic allows us to maintain the required level of innovation and not lose our position in the competitive market. Depending on the key players and elements, the social entrepreneurship ecosystem can be typed through certain components. 7 different types of social entrepreneurship ecosystem and their brief characteristics are presented in this article. In the study, we analysed ecosystems in four countries, including Ukraine. It is found that in the studied countries there is a significant number of types of social entrepreneurship ecosystems. Most social entrepreneurship ecosystems are present in the Netherlands — six types, of which the business ecosystem is the most powerful and efficient. Canada has the most developed ecosystems, and the financial ecosystem is a priority. There are five social entrepreneurship ecosystems in Malaysia, the same as Canada, but the priority is given to the state ecosystem. So, from the experience of these countries, to develop a powerful and effective ecosystem of social entrepreneurship in Ukraine, we must take the

experience of government support from Malaysia, experience in financial initiatives from Canada and experience in creating collaborations between business, private sector, and social entrepreneurs from the Netherlands. The leaders in the development of the social entrepreneurship ecosystem in Ukraine are Ternopol and Vinnitsa, two regional centres. Obstacles to social entrepreneurship in Ukraine are lack of funding, low level of social awareness, lack of understanding on the part of society, imperfect legal regulation, and insufficient government support. It is determined that for the effective operation of the social entrepreneurship ecosystem in different countries of the world, there should be assistance from the State, business, and the public, as well as improving the conditions for their activities.

Keywords: social entrepreneurship ecosystem, social entrepreneurship, social enterprises, types of social entrepreneurship ecosystems.

JEL Classification L26, L30, L31, O35

Постановка проблеми. Вирішення соціальних проблем та покращення якості життя суспільства посідає вагомe місце у світовій економіці. Соціальна інституціоналізація ринкових відносин і посилення конкуренції набувають нових форм та адаптуються під зміною економічних і соціальних питань. Соціальні підприємства — це ті гравці на ринку підприємництва, які виконуючи свою основну діяльність, вирішують соціальні питання суспільства, турбуються про навколишнє середовище та за можливості фінансують різноманітні соціальні програми.

Комплексним інструментом для підтримки соціальних підприємств, бізнесових механізмів взаємодопомоги, створення громад, вирішення соціальних проблем та розвитку соціального підприємництва в цілому є екосистема соціального підприємництва. Учасниками цієї екосистеми виступають різні установи та організації залежно від розвитку країни, області та регіону. Концепція даної екосистеми створює нові альтернативні та ефективні рішення для бізнес середовища. На сьогодні екосистема підприємництва в Україні функціонує і розвивається в умовах війни. Можливо виокремити багато проблем у її функціонуванні: нестабільність соціально-економічного та політичного середовища; недостатній рівень економічної свободи; низький інвестиційний потенціал; не розвинена фінансова та інноваційна інфраструктура та інші. Тому важливо використати досвід розвитку екосистем підприємництва інших країн і втілити найприйнятніші із них. Також важливим питанням залишається зрозуміти ключові аспекти генезису екосистеми соціального підприємництва, її особливостей та соціального виміру у різних країнах.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження термінології «екосистема» та «підприємницька екосистема» привертало велику увагу науковців Цянь і Акс [1], Р. Браун та С. Моусон [2]), Дж. Мур [3], Р. Аднер [4], Л. Скарінгелла та А. Радзивон [5], Л. Гульгард [6], Р. Чавес та Дж. Монзон [7], О. Чуйко та В. Шкуро [8], А.Свинчук, А. Корнецький, В. Назарук [9] та інші.

Незважаючи на значний попит щодо дослідження концепцій екосистем, їх розвиток і спрямованість на конкретні цілі змінюється. Такі екосистеми, які включали цілі створення соціальної цінності або соціальний розвиток країни не були глибоко вивчені авторами. Аналогічно, екосистема соціального підприємництва у рідких випадках були предметом екосистемних досліджень. Хоча спо-

стерігається ширше включення екосистемної перспективи в численні державні політики, спрямовані на поліпшення запуску та розширення соціальних підприємств і організацій через їх соціальні цінності з точки зору зайнятості, справедливості, соціальної інклюзії та добробуту.

Мета й завдання статті. Основна мета нашого дослідження — охарактеризувати екосистему соціального підприємництва, визначити її типи. На основі аналізу екосистем у міжнародному контексті, виявити основні проблеми та запропонувати шляхи удосконалення екосистеми підприємництва в Україні.

Виклад основних результатів дослідження. Екосистема соціального підприємництва є комплексним інструментом для підтримки соціальних підприємств і соціальних ініціатив, які мають за мету розв'язання соціальних проблем та покращення якості життя людей. Формула екосистеми — це трикутник, у якому поєднуються місцева влада, громада та бізнес у цілісну мережу для підтримки та сприяння зростанню соціальних підприємств. Екосистема включає й інших ключових гравців, таких як соціальні підприємці, інвестори, державні установи, некомерційні організації, освітні центри, школи, інкубатори, громадські організації та інші.

Цілісна екосистема соціального підприємництва дозволяє збільшувати вартість соціальних підприємств у рази. Екосистемна логіка дозволяє підтримувати необхідний рівень інновацій і не втрачати позиції на ринку конкуренції. Важливо мати партнерів із необхідними ресурсами. Мотивами створення партнерських відносин можуть бути оптимізація та економія у сфері виробництва, зниження ризику та невизначеності, поставка ресурсів і спільна діяльність. Соціальне підприємство можна вважати інструментом дизайн — мислення та діалогу, а екосистема даного підприємництва розвиває гуманну модель розвитку суспільства, місцеві громади та підтримує соціально вразливі групи населення.

Дедалі більше науковців, міжнародних організацій, державних політик приділяють увагу для дослідження тематики екосистеми соціального підприємництва. Наприклад, Європейська комісія інтегрувала концепцію екосистеми соціального підприємництва як структурний елемент свого промислового та соціального порядку денного, а також висловила свою підтримку на законодавчому та інституційному рівнях [10].

Залежно від ключових гравців та елементів екосистему соціального підприємництва можна типізувати через певні компоненти: навчання та дослідження, менторство, фінансування, інновації, громадська та міжнародна підтримка. У табл. 1 представлено типи екосистем соціального підприємництва.

Різні країни мають різні типи екосистем соціального підприємництва. У нашому дослідженні ми проведемо аналіз екосистем у 4 країнах, включаючи Україну. Згідно з опитуванням, яке провели фонд Thomson Reuters та корпоративна соціальна спілка Deutsche Bank, Канада була визнана найкращим місцем для соціального підприємництва, за нею в опитуванні слідує Австралія, Франція, Бельгія, Сінгапур, Данія, Нідерланди, Фінляндія, Малайзія та Індонезія [17]. Для нашого аналізу ми обрали країни різних континентів, з різними позиціями у вищенаведеному опитуванні, ті країни, які були відвідані одним із авторів дослідження. Це було запроваджено для ширшого порівняння екосистем досліджуваного підприємництва.

**ТИПИ ЕКОСИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА**

Тип екосистеми соціального підприємництва	Характеристика екосистеми
Бізнес-екосистеми	<p>Це екосистеми, в яких бізнес виступає як ключовий гравець у розвитку соціального підприємництва. Ці екосистеми надають соціальним підприємствам доступ до фінансування; менторства та навчання; юридичних та технічних консультацій; до ринків та мереж та інших ресурсів, необхідних для їх успішного функціонування. Це інструмент, за допомогою якого можна розвивати демократію участі, фінансову інклюзію та зменшення нерівності доходів</p> <p>Також соціальним підприємствам легко продавати бізнесу свої товари та послуги</p>
Інноваційні екосистеми	<p>Це екосистеми, які базуються на використанні новітніх технологій для розвитку соціального підприємництва. Вони надають соціальним підприємствам доступ до інструментів та ресурсів для ефективного управління та розвитку їх діяльності. Це соціальні інкубатори та простори, акселератори</p>
Громадські екосистеми	<p>Це екосистеми, які базуються на активній участі та підтримці громадських організацій, місцевих жителів та волонтерів. Ці екосистеми сприяють розвитку соціальних підприємств шляхом залучення ресурсів та експертизи з громадських організацій. Соціальні підприємства визнаються та підтримуються громадськістю</p>
Академічні екосистеми	<p>Це екосистеми, які базуються на співпраці з академічними установами та дослідницькими центрами. Вони надають соціальним підприємствам доступ до новітніх технологій та інновацій, а також допомагають впроваджувати їх у практику. Також це розвиток навчальних дисциплін у школах та університетах щодо вивчення теми соціального підприємництва.</p>
Державні екосистеми	<p>Це екосистеми, в яких уряд виступає як ключовий гравець у підтримці соціального підприємництва. Вони надають фінансову підтримку, створюють сприятливі умови для діяльності соціальних підприємств та сприяють їх розвитку шляхом регулювання ринку та політики</p>
Міжнародні екосистеми	<p>Це екосистеми, які сприяють розвитку соціального підприємництва на міжнародному рівні. Вони надають підтримку соціальним підприємствам у впровадженні їх діяльності на зарубіжних ринках та сприяють обміну знаннями та досвідом між країнами. Запроваджують міжнародні програми підтримки та розвивають мережу соціальних підприємств для продажу товарів та послуг за межі країни.</p>
Фінансові екосистеми	<p>Це спеціалізовані фонди та інвестиційні організації, які спеціалізуються на фінансуванні соціальних підприємств. У цю екосистему включається фінансова підтримка з боку приватного сектору, уряду та соціальних підприємств. Соціальним підприємцям надається доступ до різноманітних інвестицій та програм</p>

Джерело: складено авторами за даними: [6; 9; 11–16].

Першою країною, яку ми обрали для аналізу, є Канада, яка включає близько 10 тисяч соціальних підприємств. Ці підприємства займаються різноманітними сферами діяльності, включаючи соціальну справедливість, екологію, освіту та інші. Канада входить до топ-15 найбільш підприємницьких економік світу та

займає другу позицію в регіоні Північної Америки за найвищою підприємницькою активністю. Згідно опитування Global Entrepreneurship Monitor 67,7% опитаних вважають Канаду однією з 15 найкращих економік та підтримують думку, що в Канаді легко розпочати бізнес [22].

Канада має розвинену екосистему соціального підприємництва, адже це країна з сильною історією надання пріоритету системі соціального захисту та справедливого оподаткування. Роль соціокультурного контексту проявляється стабільніше та ефективніше у країнах із високим рівнем доходу, у таких як Канада та Саудівська Аравія. Також ці країни мають значно більший рівень підприємницької активності, ніж Німеччина та Норвегія з однаково високими доходами. А в період з 2021 по 2022 рік Канада має незмінний показник Національного індексу контексту підприємництва (NECI) 5,1 [23].

У країні існують спеціальні інструменти, які допомагають соціальним підприємствам залучати інвестиції, отримувати доступ до боргових зобов'язань і розвиватись. Уряд Канади активно підтримує соціальне підприємництво шляхом надання фінансової підтримки, створення сприятливих умов, спеціальних програм і законодавчих актів для діяльності соціальних підприємств. За опитуванням Global Entrepreneurship Monitor, державна політика підтримки займає 14 місце з 51 можливих, а найнижчу позицію займає — «Легкість входу бізнесу із закордону на ринок та динаміка ринку» — 34 місце [23]. У Канаді також діють соціальні інкубатори, простори, активні організації та мережі, які об'єднують соціальні підприємства та сприяють їх розвитку. Наприклад, MaRS Discovery District, Social Innovation Generation (SiG), Centre for Social Innovation та Social Enterprise, Social Enterprise Council of Canada, Canadian Social Enterprise Network активно просувають інтереси соціальних підприємств та забезпечують їх взаємодію з урядом та бізнесом [9]. Очікується, що нові соціальні підприємці Канади використовуватимуть більше цифрових технологій у найближчі півроку, щоб продати свою продукцію та працевлаштувати ще шість або більше людей протягом п'яти років. Цей індекс збільшившись з 13% у 2020 році до 19% у 2022 році [23].

Можна стверджувати, що в Канаді присутня державна, фінансова, інноваційна, громадська та бізнес-екосистеми. Беручи до уваги результати опитування Фондації Thomson Reuters, підтримка уряду із 44 можливих позицій посідає 3 місце, доступ до інвестицій 1 місце, нефінансова підтримка та підтримка громадськості 2 та 3 місце відповідно [17].

Перспективами розвитку екосистеми соціального підприємництва країни є створення більш інклюзивної екосистеми через трансформацію існуючої. Така трансформація вимагає залучення та співпраці окремих осіб і груп, які підтримують соціальне інклюзивне підприємництво. Таку екосистему визначають кілька ключових характеристик:

- пошук допомоги від підприємців, які належать до маргіналізованих спільнот, для формування політичних рішень в громадських ініціатив;
- підтримка розробників підприємницької екосистеми є ключовим способом створення більш інклюзивного середовища для соціальних стартапів;
- діяльність організацій-розробників екосистеми соціально-інклюзивного підприємництва, які працюють над усуненням існуючих бар'єрів у системі запуску.

В інституті соціальних інновацій Університету MacEwan рекомендується створити карту шляху соціального підприємця, щоб сегментувати ресурси за стадіями розвитку бізнесу — і, зрештою, полегшити підприємцям доступ до відповідних ресурсів і підтримки.

Наступною країною для аналізу ми обрали Нідерланди, країна, яка посідає 7 місце серед найуспішніших країн для соціального підприємництва [17]. Нідерланди мають розвинену екосистему соціального підприємництва, яка включає близько 5000 соціальних підприємств. Безпроблемний доступ до нефінансової підтримки та легкість ведення бізнесу за підтримки уряду допомогли Нідерландам піднятися на 18 позицій вгору за три роки.

Екосистема соціального підприємництва перебуває у фазі розвитку з 2015 року й до теперішнього часу — цей період характеризується зростанням екосистеми навколо соціальних підприємств, створюється все більше соціальних підприємств, більше платформ і мереж. Нідерланди вже давно мають високоякісне середовище для підприємництва. У 2022 році ця країна була лише однією з трьох економік, які отримали достатню оцінку ($\geq 5,0$) за всіма рамковими умовами, поряд з Об'єднаними Арабськими Еміратами та Індією [23].

Уряд Нідерландів зосереджується на підтримці соціальних підприємств на різних стадіях їх життєвого циклу. З 2014 року уряд запровадив Програму дій з амбітного підприємництва для підтримки підприємців-початківців. Мета полягає в тому, щоб підтримати їх в отриманні кращого доступу до капіталу, знань, інновацій та світового ринку. Уряд стимулює інноваційні соціальні підприємства, через податкові пільги, інноваційні кредити та субсидії, наприклад GO-ETFF: Гарантійне корпоративне фінансування [13]. На разі уряд Нідерландів змінив свою політику та програми субсидування, щоб посилити такі теми, як соціальна інклюзія та сталий розвиток. Місцеві інвестиційні фонди та національний уряд забезпечують доступ до коштів, наданих Європейським Союзом для стимулювання соціального підприємництва в країнах-членах, а місцева влада продовжує працювати над узгодженням політики, обміну знаннями та досвідом у екосистемі. Вони також впроваджують конкретні заходи, такі як відкриття окремих відділів сприяння соціальному підприємству. Відповідно до Social Impact Report, екосистема соціального підприємництва має легкий доступ до підприємницького фінансування та займає 2 позицію з 22 можливих, підтримка державної політики — 9 місце та за критерієм урядові підприємницькі програми має також 9 місце [21].

У країні ефективно діють соціальні інкубатори, організації, мережі та простори для співпраці та розвитку соціальних підприємств. Наприклад, Social Enterprise NL, Impact Hub Amsterdam, Social Enterprise Europe, «живильне середовище» Social Impact Factory та Startup Bootcamp надають підтримку та консультації для стартапів у сфері соціального підприємництва та активно просувають інтереси соціальних підприємств, забезпечуючи їх взаємодію з урядом та бізнесом [19]. Ідейна складова інноваційної екосистеми соціального підприємництва Нідерландів — використовуйте технології для вирішення соціальних проблем. Використання інноваційних технологій дає багатьом соціальним підприємствам масштабний вплив на вирішення соціальних проблем.

Багато компаній у Нідерландах мають соціальну відповідальність та активно співпрацюють з соціальними підприємствами. Також існують спеціальні про-

грами та інструменти, які допомагають соціальним підприємствам отримувати замовлення та розвиватися. Бізнес-досвід у таких речах, як успішні бізнес-моделі, є потрібним для розвитку сектору соціального підприємництва

З наведеного ми бачимо, що в Нідерландах наявні державна, інноваційна та бізнес-екосистеми. Крім цих екосистем соціального підприємництва розвивається академічна екосистема. Школи та університети почали проявляти значний інтерес до соціального підприємництва в Нідерландах, а країна почала інвестувати у розвиток знань. В університетах запроваджено навчальні програми щодо вивчення соціального підприємництва та його екосистеми, а саме літній курс (Summer Course), модуль з відзнакою (Honours module), Магістерський курс за вибором (Master elective course), Бакалаврський курс за вибором (Bachelor elective course), Однорічний магістерський трек (One-year master's track) [19].

Міжнародна екосистема соціального підприємництва також розвивається через запровадження Європейським Союзом міжнародних програм обміном досвідом між країнами. Всесвітня організація Ashoka має голландський офіс, що також дозволяє все більше залучати міжнародних партнерств. Одну із найбільших підтримок Нідерланди отримують через Європейський соціальний фонд (ESF). Цей фонд є основним європейським інструментом підтримки зайнятості, щоб допомогти людям знайти роботу, а також забезпечити більш справедливі можливості працевлаштування для всіх громадян ЄС. ESF активно заохочує створення нових соціальних підприємств як джерело працевлаштування, особливо для груп людей, які відчувають труднощі з пошуком роботи з різних причин. Протягом 2014–2020 років з бюджету ESF виділено 507 млн євро для Нідерландів. Нідерланди спрямовують кошти ESF на такі теми:

- активна інклюзія: реінтеграція людей, віддалених від ринку праці;
- сприяння стійкій зайнятості працівників [18].

Отже, в Нідерландах спостерігаються державна, інноваційна, академічна, міжнародна, фінансова та бізнес-екосистеми.

Третьою країною для аналізу виступає Малайзія. MaGIC і Agensi Inovasi Malaysia (AIM) в опитуванні 2019 року Thomson Reuters Foundation назвали Малайзію дев'ятою найкращою країною для соціальних підприємств [17].

Екосистема соціальних підприємств у Малайзії підтримується на місцевому рівні. Підприємницький сектор у Малайзії завжди був потужним. Модель соціального підприємства зародилась на перетині закликів до суспільної свідомості проти корупції та впливу підприємницького сектору на соціум. Хвиля перших соціальних підприємств стосувались будівництва будинків для незаможних громад і відновлювальної енергії у містах. Друга хвиля соціального підприємництва в Малайзії припала на 2016 рік, коли уряд оголосив про виділення 20 мільйонів малайзійських рингів на розвиток соціального підприємництва [20].

У столиці Куала-Лумпур зосереджений найбільший відсоток соціальних підприємств, які розташовані та обслуговують міські райони в долині Селангор, центральний економічний район. Також високий відсоток соціальних підприємств базуються в долині Кланг. У 2019–2020 роки найбільший соціальний вплив від досліджуваного підприємництва припадав на розвиток громади (29%), збереження навколишнього середовища та сталий розвиток енергії (27%) та найменший відсоток припадав на розвиток сільських територій і благополуччя

чя тварин (2%) [23]. Із напрямків функціонування соціального підприємництва найпоширенішими у 2020–2021 роках були:

- роздрібна торгівля (41%)
- тренінгові послуги (36%)
- консультаційні послуги (20%)

Більшість соціальних підприємств працюють у Малайзії, а 17% працюють на міжнародному рівні. У той час як деякі соціальні підприємства працюють у кількох штатах або на національному рівні, більшість соціальних організацій зосереджують свої зусилля у власному штаті чи громадах (38%) [20]. Це говорить про розвиток міжнародної екосистеми соціального підприємництва.

Приватний сектор долучається до надання фінансування для соціальних підприємств, що посилює появу нових підприємств і потужність фінансової та бізнес-екосистем соціального підприємництва. Досить розвинена бізнес-екосистема сприяє розвитку соціального підприємництва, адже компанії активно співпрацюють з соціальними підприємствами та надають їм замовлення. Також у Малайзії діють фонди та інвестиційні організації, які надають фінансову підтримку соціальним підприємствам та сприяють їх розвитку. Загалом екосистема соціального підприємництва у Малайзії включає такі види фінансування:

- гранти від державного сектору;
- підтримка від приватного сектору;
- міжнародні грантові програми;
- альтернативне фінансування: краудфандинг, конкурси, нагороди, імпакти-інвестиції.

Самі ж підприємства схильні до фінансової підтримки від благодійних донорів, з якими закладені основи співпраці з самого зародження підприємства, від державних компаній і від фондів.

Уряд Малайзії підтримує ідею соціальних інновацій, запровадивши низку політичних ініціатив і програм, спрямованих на інтеграцію соціальних інновацій у різні державні установи. Урядом створено мікро-фінансову установу, яка очолила соціальне державно-приватне партнерство, нову модель державних послуг, спрямовану на усунення прогалин у наданні послуг і зосереджену на спільних діях між урядом, приватним і соціальним секторами. Схема створена за зразком облігацій соціального впливу та спрямована на те, щоб зіставити інвесторів соціального впливу з організаціями соціального призначення для здійснення соціальних заходів.

Також у країні діють соціальні інкубатори та простори, які надають підтримку та консультації для стартапів у сфері соціального підприємництва, такі як MaGIC Social Entrepreneurship Hub і Malaysian Global Innovation & Creativity Centre (MaGIC)

У 2019 році орієнтовна загальна кількість соціальних 20,749, місіями та цілями з яких було:

- створення можливостей для працевлаштування людей, особливо молодь;
- підтримка вразливих груп у громаді;
- збереження навколишнього середовища;
- сприяння освіти та грамотності;
- поліпшення здоров'я та самопочуття [23].

Сьогодні сформувало нові соціальні виклики для побудови екосистеми та напрямків соціального підприємництва у Малайзії: неформальна освіта, соціальне забезпечення для людей з різними потребами, охорона здоров'я

Отже, відповідно до аналізу у Малайзії присутні фінансова, міжнародна, державна, інноваційна та бізнес-екосистеми.

Для визначення пріоритетної екосистеми в країні було проведено ранжування, включаючи тип екосистеми (відповідно до результатів попереднього аналізу), звіт Thomson Reuters Foundation із рангами країн і характерними елементами для типу екосистеми соціального підприємництва. Результати цього аналізу представлено у табл. 2.

Таблиця 2

**ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТНОЇ ЕКОСИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
СЕРЕД ТРЬОХ ДОСЛІДЖУВАНИХ КРАЇН: КАНАДА, НІДЕРЛАНДИ, МАЛАЙЗІЯ**

Країна / Екосистема соціального підприємництва	Характерні елементи екосистеми, відповідно до звіту Thomson Reuters Foundation	Канада		Нідерланди		Малайзія	
		Наявність екосистеми та місце в системі ранжування					
Бізнес-екосистеми	Соціальні підприємці можуть отримати доступ до нефінансової підтримки, якої вони потребують Соціальним підприємцям легко продавати бізнесу та населенню	+	2 місце 4 місце 3 місце	+	8 місце 1 місце 4 місце	+	22 місце 33 місце
Інноваційні екосистеми	Наявність соціальних інкубаторів, просторів та акселератори	+	10 місце	+	21 місце	+	26 місце
Громадські екосистеми	Суспільне розуміння, масштабне залучення волонтерів та громадських організацій	+	3 місце				
Академічні екосистеми	Співпраця з академічними установами та дослідницькими центрами, навчальні курси			+	23 місце		
Державні екосистеми	Державна підтримка та соціальні програми	+	3 місце	+	15 місце	+	12 місце
Міжнародні екосистеми	Співпраця між країнами, міжнародні програми			+	17 місце	+	16 місце
Фінансові екосистеми	Соціальним підприємцям легко отримати грантове фінансування та доступ до інвестицій	+	1 місце 3 місце 2 місце	+	7 місце 8 місце 7 місце	+	35 місце 16 місце 25 місце

Джерело: складено авторами за даними проведеного аналізу та [17].

Враховуючи усі зазначені у таблиці дані, можемо зробити висновок, що у досліджуваних країнах представлена значна кількість типів екосистем соціального підприємництва. Найбільше екосистем соціального підприємництва наявні у Нідерландах — шість типів, з яких бізнес-екосистема найбільш потужна та ефективна. У Канаді найрозвиненіші екосистеми та пріоритетною є фінансова екосистема. У Малайзії представлено п'ять екосистем соціального підприємництва, так як і у Канаді, але пріоритет займає державна екосистема. Отже, з досвіду цих країн для розвитку потужної та дієвої екосистеми соціального підприємництва маємо взяти досвід підтримки уряду із Малайзії, досвід фінансових ініціатив із Канади та досвід створення кооперацій між бізнесом, приватним сектором та соціальними підприємцями із Нідерландів.

Незважаючи на успіхи, у цих трьох країнах можна виокремити загальні проблеми, з якими стикаються соціальні підприємства та які впливають на екосистему соціального підприємництва. Найбільшими та найвищими ризиками у екосистемах соціального підприємництва є коливання соціального, економічного та політичного середовища в громадах, які вони обслуговують. Цими загальними проблемами є:

- недостатня популярність та інформованість про соціальне підприємництво серед широкої громадськості, недостатнє розуміння громадою;
- складність отримання фінансування;
- високий рівень бюрократичної.

Важливою складовою нашого дослідження є аналіз екосистеми соціального підприємництва в Україні. Це підприємництво є важливим інструментом для розвитку економіки та соціальної сфери. В країні зафіксована низька ефективність роботи уряду країни, які призвели до залежності від грантів, гальмування розвитку малого та середнього бізнесу. Тому важливою частиною екосистеми соціального підприємництва є інвестори та фонди, які фінансують соціальні підприємства. Звісно з кожним роком усе більше приватних компаній вкладають кошти в соціальні підприємства, що свідчить про зростання інтересу до цього сектору. Вагомим інструментом розвитку екосистеми соціального підприємництва є фінансова підтримка від соціальних підприємств, наприклад такі соціальні підприємства, як Urban Space 100 та Urban Space 500 фінансують соціальні проекти та громадські ініціативи із соціальною місією.

В Україні діє ряд організацій, які сприяють розвитку соціального підприємництва. Наприклад, Асоціація соціальних підприємств України, яка об'єднує соціальні підприємства та забезпечує їх підтримку та розвиток. Також діють організації та мережі, які об'єднують соціальні підприємства та сприяють їх розвитку. Наприклад, Ukrainian Social Entrepreneurship Network, Social Impact Hub Ukraine, Social Business in UA та інші.

Розвинена соціальна інфраструктура, існують соціальні інкубатори, акселератори та асоціації, які надають простори та послуги для стартапів у сфері соціального підприємництва. Також у країні діє потужна мережа соціальних підприємств, які співпрацюють та обмінюються досвідом. З кожним роком все більше університетів, шкіл і дослідницьких центрів долучаються до дослідження, вивчення та розвитку соціального підприємництва.

Тернопіль і Вінниця це два обласних центри, які є лідерами у розвитку екосистеми соціального підприємництва в Україні [16]. Ці міста мають розвинену

інфраструктуру та сприятливе бізнес-середовище для соціальних підприємств. Саме у цих областях є взаємодія трикутника екосистеми соціального підприємництва — влада, бізнес і громадськість. У Тернополі діє Асоціація соціальних підприємств Тернопільщини, яка об'єднує близько 20 соціальних підприємств і забезпечує їх підтримку та розвиток. У Вінниці також діють активні організації та інститути, які сприяють розвитку соціального підприємництва. Наприклад, Вінницький інноваційний центр «Соціальне підприємництво», який надає консультаційну та фінансову підтримку соціальним підприємствам. Також у містах діють соціальні інкубатори та простори для співпраці та розвитку соціальних підприємств. У Тернополі діють соціальні підприємства у сферах туризму, готельно-ресторанного бізнесу, виробництва товарів і послуг для людей з інвалідністю. У Вінниці активно розвивається сфера екологічного бізнесу та соціальних послуг для людей з особливими потребами. Також обидва міста є центрами соціального туризму, де розвиваються проекти залучення туристів до соціальних підприємств і підтримки місцевих громад. Це дозволяє не тільки покращити економічне становище соціальних підприємств, але й привернути увагу до соціальних проблем і розвитку громад.

Екосистема соціального підприємництва в Україні постійно розвивається та зміцнюється і з часом буде представлена у всіх обласних центрах країни, але це потребує подальшого розвитку та підтримки. Перешкодами для соціального підприємництва в Україні є:

- нестача фінансування (пільгові кредити, наймання висококваліфікованих кадрів);
- низький рівень соціальної свідомості;
- нерозуміння з боку суспільства;
- недосконале правове регулювання;
- недостатня підтримка урядом.

Для подолання зазначених перешкод і задля розвитку екосистеми підприємництва в Україні важливо популяризувати знання про соціальне підприємництво; налагоджувати міцну комунікацію між учасниками екосистеми підприємництва в Україні (обмін інформацією, організація зустрічей тощо); активна взаємодія з бізнесом (задля різного роду підтримки соціального підприємництва); проводити моніторинг екосистеми та оцінку досягнутих соціальних результатів.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Загалом, екосистема соціальних підприємств — це динамічна та спільна мережа, яка сприяє інноваціям, надає ресурси та дозволяє соціальним підприємствам створювати стійкі рішення для вирішення соціальних та екологічних проблем. Екосистеми соціального підприємництва є дуже різноманітними та залежать від конкретної країни, її історії та рівня розвитку. Вцілому екосистема об'єднує людей і бізнеси, які підтримують соціальні ідеї та бізнес діяльність щодо розвитку регіону, міста, країни. Ці країни є прикладом успішної екосистеми соціального підприємництва, але потребують подальшої підтримки та розвитку. У залежності від ключових гравців та елементів екосистему соціального підприємництва можна типізувати через певні компоненти. Розроблені сім основних типів екосистем соціального підприємництва допомогли провести аналіз у міжнародному вимірі. У всіх країнах наявна пріоритетна екосистема соці-

ального підприємництва, яка має найбільший соціальний вплив. Відповідно до аналізу, у Канаді присутня державна, фінансова, інноваційна, громадська та бізнес-екосистеми. У Нідерландах спостерігаються державна, інноваційна, академічна, міжнародна, фінансова та бізнес-екосистеми. У Малайзії присутні фінансова, міжнародна, державна, інноваційна та бізнес-екосистеми. Тернопіль і Вінниця це два обласних центри, які є лідерами у розвитку екосистеми соціального підприємництва в Україні. Саме у цих областях є взаємодія трикутника екосистеми соціального підприємництва — влада, бізнес та громадськість.

Загальними перешкодами для соціального підприємництва є недостатня популярність та інформованість про соціальне підприємництво серед широкої громадськості, недостатнє розуміння громадою; складність отримання фінансування; високий рівень бюрократичної та низький рівень соціальної свідомості. Важливою умовою для ефективної роботи екосистеми соціального підприємництва є сприяння держави, бізнесу та громадськості, а також покращення умов для їх діяльності.

Література

1. Qian, H., Acs, Z. J. (2022). Entrepreneurial Ecosystems and Economic Development Policy. *Economic development quarterly*, 1-7.
2. Brown R., Mawson S. (2019). Entrepreneurial ecosystems and public policy in action: A critique of the latest industrial policy blockbuster. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 12 (3), 347–368.
3. Moore J. (1993). Predators and prey: A new ecology of competition. *Harvard Business Review*, 71 (3), 75–78.
4. Adner R. (2006). Match your innovation strategy to your innovation ecosystem. *Harvard Business Review*, 84, 98–107.
5. Scaringella, L., Radziwon, A. (2018). Innovation, entrepreneurial, knowledge, and business ecosystems: Old wine in new bottles? *Technological Forecasting & Social Change*, 136, 59–87.
6. Hulgård L. (2011). Social economy and social enterprise: An emerging alternative to mainstream market economy? *China Journal of Social Work*, 4 (3), 201-215. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17525098.2011.619643>
7. Chaves R., Monzon J.L. (2012). Beyond the crisis: The social economy, prop of a new model of sustainable economic development, *Service Business*, 6 (1), 5–26.
8. Чуйко О., Шкуро В., Еколого-орієнтоване соціальне підприємництво у громаді. Retrieved from https://sgpinfo.org.ua/sites/default/files/pdf/ekologo_oryentovane_socialne_pidpryyemnyctvo_u_gromadi_1.pdf
9. Свинчук А.А., Корнецький А.О., Гончарова М.А., Назарук В.Я., Гусак Н.С., Туманова А.А. (2017). Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. — Київ, ТОВ «Підприємство ВІ ЕН ЕЙ».
10. European Commission (2021) Building an economy that works for people: an action plan for the social economy. Retrieved from <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1537&langId=en>
11. Silva-Flores M., Murillo D. (2022). Ecosystems of Innovation: Factors of Social Innovation and its Role in Public Policies Innovation. *The European Journal of Social Science Research*, 35 (4), 569-588. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13511610.2022.2069548>

12. Biggeri M., Testi E., Bellucci M. (2017). Enabling Ecosystems for Social Enterprises and Social Innovation. A Capability Approach Perspective *Journal of Human Development and Capabilities*, 18 (2), 299-306, Retrieved from 10.1080/19452829.2017.1306690.
13. European Commission. (2015). A map of Social Enterprises and their Eco-systems in Europe. Retrieved from: <https://www.confcooperativemiliaromagna.it/DesktopModules/EasyDNNNews/DocumentDownload.ashx?portalid=0&moduleid=420&articleid=1761&documentid=417>
14. OECD. Building Local Ecosystems for Social Innovation. A Methodological Framework. Retrieved from <https://www.oecd.org/cfe/building-local-ecosystems-for-social-innovation-bef867cd->
15. Chaves R., Monzon J.L. (2012). Beyond the crisis: The social economy, prop of a new model of sustainable economic development. *Service Business*, 6 (1), 5–26.
16. Міжнародна неприбуткова організація Пакт, проєкт USAID. Retrieved from: https://pactukraine.org.ua/sites/default/files/201806/ukraine_se_snapshot_ukr_web.pdf
17. Thomson Reuters Foundation, Deutsche Bank. (2019). Retrieved from: <https://poll2019.trust.org>
18. Bosma N. (2019). Social enterprises and their ecosystems in Europe. Updated country report: The Netherlands. Publications Office of the European Union. European Commission. Retrieved from: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?advSearchKey=socenterfiches&mode=advanced Submit&catId=22>
19. PwC. Building an ecosystem for social entrepreneurship: lessons learned from The Netherlands. Retrieved from: <https://knowledgecentre.euclidnetwork.eu/2023/08/30/building-an-ecosystem-for-social-entrepreneurship-lessons-learned-from-the-netherlands/>
20. The state of social enterprise in Malaysia. (2018). Retrieved from: https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/the_state_of_social_enterprise_in_malaysia_british_council_low_res.pdf
21. ESDC Social Impact Report. Retrieved from: https://www.startupcan.ca/wpcontent/uploads/2021/04/SC_Social_Impact_Report.pdf
22. The Canadian Social Enterprise Guide 2nd Edition. Retrieved from: <https://ceric.ca/wp-content/uploads/2022/03/the-Canadian-Social-Enterprise-Guide.pdf>
23. Global Entrepreneurship Monitor. (2022/2023). Global Report Adapting to a «New Normal». Retrieved from: <https://www.gemconsortium.org/reports/latest-global-report>

References

1. Qian, H., Acs, Z. J. (2022). Entrepreneurial Ecosystems and Economic Development Policy. *Economic development quarterly*, 1-7.
2. Brown R., Mawson S. (2019). Entrepreneurial ecosystems and public policy in action: A critique of the latest industrial policy blockbuster. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 12 (3), 347–368.
3. Moore J. (1993). Predators and prey: A new ecology of competition. *Harvard Business Review*, 71 (3), 75-78.
4. Adner R. (2006). Match your innovation strategy to your innovation ecosystem. *Harvard Business Review*, 84, 98–107.
5. Scaringella, L., Radziwon, A. (2018). Innovation, entrepreneurial, knowledge, and business ecosystems: Old wine in new bottles? *Technological Forecasting & Social Change*, 136, 59–87.
6. Hulgård L. (2011). Social economy and social enterprise: An emerging alternative to mainstream market economy? *China Journal of Social Work*, 4 (3), 201-215. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17525098.2011.619643>

7. Chaves R., Monzon J.L. (2012). Beyond the crisis: The social economy, prop of a new model of sustainable economic development, *Service Business*, 6 (1), 5–26.

8. Chuiko O., Shkuro V., Ekoloho-orientovane sotsialne pidpriumnystvo u hromadi. (Chuiko, O., Shkuro, V., Ecologically-Oriented Social Entrepreneurship in the Community). Retrieved from https://sgpinfo.org.ua/sites/default/files/pdf/ekologo_oryentovane_socialne_pidpriumnystvo_u_gromadi_1.pdf

9. Svynchuk A.A., Kornetskyi A.O., Honcharova M.A., Nazaruk V.Ia., Husak N.Ie., Tumanova A.A. (2017). *Sotsialne pidpriumnystvo: vid idei do suspilnykh zmin.* — Kyiv, TOV «Pidpriumstvo VI EN EI». (Svynchuk, A.A., Kornetsky, A.O., Goncharova, M.A., Nazaruk, V.Ya., Gusak, N.E., Tumanova, A.A. (2017). *Social Entrepreneurship: From Idea to Social Change.* — Kyiv, VN Enterprise LLC).

10. European Commission (2021) Building an economy that works for people: an action plan for the social economy. Retrieved from <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1537&langId=en>

11. Silva-Flores M., Murillo D. (2022). Ecosystems of Innovation: Factors of Social Innovation and its Role in Public Policies Innovation. *The European Journal of Social Science Research*, 35 (4), 569–588. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13511610.2022.2069548>

12. Biggeri M., Testi E., Bellucci M. (2017). Enabling Ecosystems for Social Enterprises and Social Innovation. A Capability Approach Perspective *Journal of Human Development and Capabilities*, 18 (2), 299–306, Retrieved from 10.1080/19452829.2017.1306690.

13. European Commission. (2015). A map of Social Enterprises and their Eco-systems in Europe. Retrieved from: <https://www.confcooperativemiliaromagna.it/DesktopModules/EasyDNNNews/DocumentDownload.ashx?portalid=0&moduleid=420&articleid=1761&documentid=417>

14. OECD. Building Local Ecosystems for Social Innovation. A Methodological Framework. Retrieved from <https://www.oecd.org/cfe/building-local-ecosystems-for-social-innovation-bef867cd->

15. Chaves R., Monzon J.L. (2012). Beyond the crisis: The social economy, prop of a new model of sustainable economic development. *Service Business*, 6 (1), 5–26.

16. Mizhnarodna neprybutkova orhanizatsiia Pakt, proekt USAID (Pact International Non-Profit Organization, USAID Project). Retrieved from: https://pactukraine.org.ua/sites/default/files/201806/ukraine_se_snapshot_ukr_web.pdf

17. Thomson Reuters Foundation, Deutsche Bank. (2019). Retrieved from: <https://poll2019.trust.org>

18. Bosma N. (2019). Social enterprises and their ecosystems in Europe. Updated country report: The Netherlands. Publications Office of the European Union. European Commission. Retrieved from: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?advSearchKey=socenterfiches&mode=advancedSubmit&catId=22>

19. PwC. Building an ecosystem for social entrepreneurship: lessons learned from The Netherlands. Retrieved from: <https://knowledgecentre.euclidnetwork.eu/2023/08/30/building-an-ecosystem-for-social-entrepreneurship-lessons-learned-from-the-netherlands/>

20. The state of social enterprise in Malaysia. (2018). Retrieved from: https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/the_state_of_social_enterprise_in_malaysia_british_council_low_res.pdf

21. ESDC Social Impact Report. Retrieved from: https://www.startupcan.ca/wpcontent/uploads/2021/04/SC_Social_Impact_Report.pdf

22. The Canadian Social Enterprise Guide 2nd Edition. Retrieved from: <https://ceric.ca/wp-content/uploads/2022/03/the-Canadian-Social-Enterprise-Guide.pdf>

23. Global Entrepreneurship Monitor. (2022/2023). Global Report Adapting to a «New Normal». Retrieved from: <https://www.gemconsortium.org/reports/latest-global-report>